

УДК 378.091.313:[378.091.12.011.3-051:377]

Борщ М. В.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ПРОЕКТІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

У статті розглядається метод проектів, який зорієнтований на самостійну діяльність студентів та реалізується як в індивідуальній, так і в парній, груповій діяльності, що завжди передбачає розв'язання проблеми: з одного боку – використання сукупності різноманітних методів, засобів навчання, а з іншого – необхідність інтегрування знань, умінь використовувати знання з різних галузей науки, техніки тощо. Досліджені класифікації проектів: дослідницькі, творчі, інформаційні, ігрові, телекомунікаційні. Визначено етапи стратегії реалізації проекту: перший етап – це загальне планування спільно з викладачем і всіма учасниками проекту. Другий етап – самоорганізація роботи партнерства, тобто планування роботи без участі викладача.

Ключові слова: метод проектів, професійна підготовка учителів, самостійність, проблемність, інтелектуальна активність студентів, індивідуальний підхід, творчість, самоорганізація.

Актуальність проблеми дослідження. Інтеграція України в Європейський простір невід'ємно пов'язана з якістю професійної освіти, її конкурентоспроможністю, відповідністю вимогам Болонської конвенції. Глобальний прогрес, який відбувається на наших очах, створює безпрецедентні можливості для розвитку людини, більш ефективного вирішення багатьох фахових, економічних, соціальних і побутових проблем.

Впровадження проектної технології якісно змінює саму освіту, відкриває студентам доступ до нетрадиційних джерел інформації, дозволяє реалізувати принципово нові форми і методи навчання, які підвищують рівень знань, умінь і навичок студентів, допускає підготовку висококваліфікованих фахівців до їхньої майбутньої професійної діяльності. Здійснення такої підготовки можливе за її методичного і технологічного вдосконалення. А це один з найважливіших аспектів впровадження проектної технології в освіту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом низка українських і зарубіжних дослідників розглядали в своїх роботах питання застосування методів навчання в освіті: А. Алексюк, Б. Ахмедов, Ю. Бабанський, Е. Землянская, М. Махмутов; використання проектної технології навчання досліджували у своїх роботах К. Баханов, В. Гузєєв, Е. Іванова, А. Касперський, Т. Кручиніна, Л. Лебедева, В. Логвин, О. Пехота, С. Сисоєва; професійному розвитку майбутніх фахівців присвячено праці Б. Бадмаєва, С. Батишева, В. Безрукової, А. Вербицького, О. Верхоли, А. Деркача, І. Зязюна, Р. Нізамова, Н. Ничкало, М. Скаткіна.

Мета статті – проаналізувати основні аспекти використання методу проектів у професійній підготовці майбутніх вчителів.

Виклад матеріалу. В основу методу проектів покладено ідею, що виявляє сутність поняття "проект", його прагматичну спрямованість на результат, який можна отримати за умови розв'язання тієї чи іншої практично або теоретично значущої проблеми. Результат можна побачити, продумати, використати в реальній практичній діяльності. Тому необхідно навчити майбутніх учителів самостійно мислити, знаходити та розв'язувати проблеми, використовуючи знання з різних галузей, умінь прогнозувати результати та можливі наслідки різних варіантів розв'язку, умінь встановлювати причинно-наслідкові зв'язки [7].

Метод проектів передбачає сукупність дослідницьких, пошукових, проблемних методів, творчих по своїй суті.

Результати проектів повинні бути матеріальними, тобто відповідно оформленими – відеофільм, альбом, бортжурнал, комп'ютерна газета, альманах тощо. Проектна робота дуже перспективна, оскільки в ній кожен з учасників не втрачає свого статусу активної діючої особистості, намагається зайняти в групі позицію, що відповідає його можливостям: знанням, умінням, здібностям, мисленню тощо. Це позначається на загальному формуванні індивідуального стилю молодого людини. Працюючи над проектом, студенти спілкуються, співпрацюють і допомагають один одному в процесі навчання, розвивають соціальні, розумові та комунікативні навички. Цей вид діяльності сприяє здійсненню індивідуального підходу в групах з різним рівнем підготовки під час вивчення та засвоєння нового матеріалу.

З огляду на різні підходи до класифікації проектів у педагогічній літературі наведено цілу низкою параметрів [2]: 1) складом учасників проектної діяльності: індивідуальні, колективні (парні, групові); 2) характером партнерських взаємодій між учасниками проектної діяльності: кооперативні, змагальні, конкурсні; 3) рівнем реалізації міжпредметних зв'язків: монопредметні, міжпредметні, надпредметні; 4) характером координації проекту: безпосередній, прихований; 5) тривалістю: короткі, середньої тривалості, тривалі; 6) метою і характером проектної діяльності: інформаційні, ознайомлювальні, пригодницькі, мистецькі, науково-пошукові.

Існують різні класифікації проектів: дослідницькі, творчі, інформаційні, ігрові, телекомунікаційні.

Дослідницькі проекти потребують добре обміркованої структури, визначеної мети, актуальності предмета дослідження для всіх учасників, соціальної значущості, продуманості методів, у тому числі експериментальних методів обробки результатів. Вони повністю підпорядковані логіці дослідження і мають відповідну структуру: визначення теми дослідження, аргументація її актуальності, визначення предмета й об'єкта, завдань і методів, визначення методології дослідження, висунення гіпотез розв'язання проблеми і накреслення шляхів її розв'язання [4].

Творчі проекти не мають детально опрацьованої структури спільної діяльності учасників, вона розвивається, підпорядковуючись кінцевому результату, прийнятій групою логіці спільної діяльності, інтересам учасників проекту. Студенти заздалегідь домовляються про заплановані результати і форму їх представлення – рукописний журнал, колективний колаж, відеофільм, вечір, свято тощо.

Ігрові проекти – учасники беруть на себе певні ролі, зумовлені характером і змістом проекту. Це можуть бути як літературні персонажі, так і реально існуючі особистості. Імітуються їх соціальні та ділові стосунки, які ускладнюються вигаданими учасниками, ситуаціями. Ступінь творчості студентів дуже високий, але домінуючим видом діяльності все-таки є гра [5].

Інформаційні проекти спрямовані на збирання інформації про якийсь об'єкт, явище, на ознайомлення учасників проекту з цією інформацією, її аналіз і узагальнення фактів. Такі проекти потребують добре продуманої структури, можливості систематичної корекції у ході роботи над проектом. Структуру такого проекту можна позначити таким чином: мета проекту, його актуальність; методи отримання (літературні джерела, засоби масової інформації, бази даних, у тому числі й електронні, інтерв'ю, анкетування тощо) та обробки інформації (її аналіз, узагальнення, зіставлення з відомими фактами, аргументовані висновки); результат (стаття, реферат, доповідь, відеофільм); презентація (публікація, у тому числі в електронній мережі, обговорення у телеконференції). Такі проекти можуть бути органічною частиною дослідницьких проектів, їх модулем.

Практично-орієнтовані проекти – результат діяльності учасників чітко визначено з самого початку, він орієнтований на соціальні інтереси учасників. Проект потребує складання сценарію всієї діяльності його учасників з визначенням функцій кожного з них. Особливо важливими є гарна організація координаційної роботи у вигляді поетапних обговорень та презентація одержаних результатів і можливих засобів їх впровадження в практику.

Навчально-телекомунікаційні проекти – це спільна навчально-пізнавальна творча або ігрова діяльність студентів-партнерів, організована на основі комп'ютерної телекомунікації, яка має спільну мету дослідження певної проблеми, узгоджені методи, способи діяльності й спрямована на досягнення спільного результату діяльності.

Специфіка телекомунікаційних проектів полягає передусім у тому, що вони за своєю суттю завжди міжпредметні.

Розв'язання проблеми, закладеної в будь-якому проекті, завжди потребує інтегрованого знання. Але в телекомунікаційному проекті, особливо міжнародному, потрібна, як правило, більш глибока інтеграція знань, що передбачає не тільки знання власне предмета досліджуваної проблеми, а й особливостей національної культури партнера, його світовідчуття [3].

Тематика і зміст телекомунікаційних проектів мають бути такими, щоб їх виконання цілком природно залежало від властивостей комп'ютерних телекомунікацій. Інакше кажучи, не кожен проект, яким би цікавим та практично значущим він не здався, може відповідати характеру телекомунікаційних. Телекомунікаційні проекти педагогічно виправдані в тих випадках, коли в ході їх виконання передбачено численні, систематичні, разові або тривалі спостереження за тим чи іншим природним, фізичним, соціальним та іншими явищами, які потребують збирання даних у різних регіонах для розв'язання поставленої проблеми; передбачено порівняльне вивчення, дослідження того чи іншого явища, факту, події, яка відбулася або має місце в різних місцевостях для виявлення певної тенденції чи прийняття рішення, розробки пропозицій тощо; передбачено порівняльне вивчення ефективності використання одного й того самого або різних способів розв'язування однієї проблеми, одного завдання для виявлення найбільш ефективного, прийняттого для будь-яких ситуацій рішення, тобто для отримання даних про об'єктивну ефективність способу розв'язання запропонованої проблеми; запропоновано спільну розробку певної теми, чи то практична робота, чи творча; передбачено провести захопливу пригодницьку спільну комп'ютерну гру, змагання.

На практиці частіше доводиться мати справу зі змішаними типами проектів.

Окремо треба сказати про необхідність організації зовнішнього оцінювання проектів, оскільки тільки таким чином можна простежити їх ефективність, необхідність своєчасної корекції. Характер цього оцінювання залежить як від типу проекту, так і від його теми, умов проведення. Якщо це дослідницький проект, то він має етапність проведення, причому успіх усього проекту багато в чому залежить від правильно організованої роботи на окремих етапах [1].

Параметри зовнішнього оцінювання проекту: значимість і актуальність висунутих проблем, адекватність їх навчальної тематики; коректність використаних методів дослідження і методів обробки отриманих результатів; активність кожного учасника проекту відповідно до його індивідуальних можливостей; колективний характер прийнятих рішень; характер спілкування і взаємодопомоги, взаємодоповненості учасників проекту.

Перший етап роботи над проектом спрямований на вибір напрямку і формування назви проекту: узагальнена назва проблеми, визначення кола питань; виділення загального напрямку або пріоритетних (окремих) напрямів, оформлених у підпроекти.

Визначають напрям і формують назву проекту всі члени колективу – і педагоги, й студенти.

На другому етапі розглядають структуру проекту за наступним алгоритмом:

1. Актуальність, необхідність, значущість обраного напрямку.

2. Мета і завдання проекту:

а) довготривалі: 1) створення чогось нового (за структурою, підходами, концепцією навчально-виховного процесу); 2) нові технології, методики; 3) можлива розробка дослідження за проектом; 4) визначення очікуваних результатів; 5) планування "продукту" в результаті виконання програми (посібника, сценарію, технології, плану, нової програми);

б) короткотривалі – визначення конкретної мети, завдань на певний період.

3. Визначення етапів реалізації проекту: а) зазначаються терміни початку і закінчення проекту; б) закінчення проекту визначається етапністю його реалізації; в) зазначаються часові інтервали кожного етапу: запису проекту, I етапу, II етапу.

4. Механізм реалізації проекту. Плани апробації конкретних справ, акцій, заходів згідно з визначеними етапами.

5. Обов'язки та відповідальність учасників реалізації проекту: а) хто відповідає за проект? б) хто і за що відповідає всередині проекту?

6. Очікувані результати: які конкретні результати очікуєте одержати на кожному етапі й після завершення проекту?

7. Оцінка й самооцінка проекту: коли та з якою періодичністю буде оцінюватися виконання проекту; хто візьме участь в оцінюванні – самі учасники, експерти, управлінські структури; які форми контролю й оцінювання; у якій формі буде подано інформацію про хід проекту.

8. Бюджет, ресурсне забезпечення.

Третій етап – це презентація.

Вона може бути представлена: 1) у вигляді постера, на якому автори в оригінальній формі подають добірки матеріалів; 2) у формі буклета, міні-підручника; 3) як усна презентація, що поєднується з оформленням постера.

Четвертий етап охоплює дискусії, обговорення результатів проекту після його захисту, поради та коментарі педагога, груповий аналіз роботи та самоконтроль учасників [6].

Планування у розробці стратегії реалізації проекту має двоетапний характер.

Перший етап – це загальне планування спільно з викладачем і всіма учасниками проекту. Воно стосується таких питань, як визначення окремих етапів роботи і встановлення послідовності їх виконання, визначення кількості учасників у мікрогрупах і типу завдань для кожної мікрогрупи, а також термінів виконання і форми подачі проміжних і кінцевих результатів роботи.

Другий етап – самоорганізація роботи партнерства, тобто планування роботи без участі викладача, наприклад, розподіл обов'язків між членами однієї групи, встановлення термінів виконання того чи іншого виду завдань, форм і послідовності звітності.

Для успішного виконання проекту велике значення має рівень виявлення особистої відповідальності окремими його учасниками. Практика використання проектів показує, що чим вищий рівень особистої відповідальності учасників, тим вища якість кінцевого підсумкового продукту. За самоорганізацією роботи в групі найбільш відповідальні завдання доручаються тим студентам, які мають найбільш розвинене почуття відповідальності.

Висновок. Отже, використання методу дає змогу реалізувати особистісно-діяльнісний і особистісно-орієнтований підходи в освіті професійної підготовки майбутніх учителів. Ці підходи базуються на використанні знань і вмінь, отриманих у процесі навчання. Це забезпечує позитивну мотивацію і диференціацію в навчанні, активізує творчу діяльність студентів під час виконання проекту. Аналіз педагогічної літератури дає можливість з'ясувати, що технологія проектів на сьогодні – одна з найбільш розповсюджених видів дослідницької роботи студентів. Вона розглядається як альтернатива системі навчальних закладів. Проектна технологія має бути використана як доповнення до інших видів

прямого або непрямого навчання, як засіб прискореного росту, як в особистому плані так і в академічному.

Перспективи подальших досліджень. Можливість удосконалення та поглиблення системи розвитку інтелектуально-творчого потенціалу студентів у процесі проектної діяльності.

Використані джерела

1. Давыдов В.В. Теория развивающего обучения / В.В. Давыдов. – М.: ИНТОР, 1996. – 544 с.
2. Дахин А.К. Разноразное обучение / А.К. Дахин // Педагогика. – 1993. – №4. – С. 27-31.
3. Джонс Д.М. Методы проектирования / Д.М. Джонс. – М.: Мир, 1986. – 316 с.
4. Дидактика средней школы. Некоторые проблемы современной дидактики. Учебное пособие для студентов пед. ин-тов / Под ред. М.А. Данилова, М.Н. Скаткина. – М.: Просвещение, 1975. – 303 с.
5. Коротяев Б.И. Учение – процесс творческий: Из опыта работы / Б.И. Коротяев – М.: Просвещение, 1980. – 120 с.
6. Леонтьева М.Р. Об исследовании метода проектов в образовательной области "Технология" / М.Р. Леонтьева // Школа и производство. – 2000. – №6. – С. 6-7.
7. Харченко В.М. Интенсивне навчання / В.М. Харченко // Радянська школа. – 1986. – №3. – С. 37-40.

Borshch M.

THE PECULIARITIES OF PROJECTS METHOD'S USAGE IN THE PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS

This article deals with projects method, which is oriented to the independent activity of students and realized either in individual or in pair, group activity, that always foresees solving of the problem: from one hand it is the usage of the summary of different methods, means of education, from another hand it is the necessity of knowledge integration, the ability to use knowledge from various branches of science, techniques etc. The results of making projects have to be "perceived", i.e. if it is a theoretical problem, thus its solving is ready to be used. Projects methods, which are creative in their essence.

There were researched the classifications of projects: research, creative, informative, game, telecommunicative. The research projects demand the well-defined structure, the stated purpose, the actuality of the research subject for all participants, social meaning, thoughtfulness of methods, including the experimental methods of results' processing. The Creative projects don't have the detailed structure of participants' common activity, it develops subordinating to the final result, accepted by the group logics of their common activity, project's participants' interests. The informative projects are aimed at collecting information about some object, phenomenon, to introducing this information to project's participants, its analysis and generalization of facts. There projects require the well-defined structure, the possibility of systematical correction in the process of working at the project. The game projects: the participants choose certain roles, defined by the character and content of the project. These can be either literary characters or real people. The telecommunicative projects are pedagogically justified in the cases when in the process of their performing there are numerous, systematical, individual or lasting observations of some natural, physical, social and other phenomena, which require collecting data in different regions for solving the stated problem and it is foreseen the comparative study, research of some phenomenon, fact, event, which happed or takes place in different locations for finding the certain tendency or making a decision, developing proposals esc.

There were defined two stages of the strategy to realizing the projects: the first stage is the general planning with the teacher and all the participants of the project. The second stage is self-organisation of partnership work, i.e. planning of the work without a teacher.

Key worlds: *projects method, professional training of teachers, independence, problematical character, intellectual activity of students, individual approach, creativity, self-organization.*

Стаття надійшла до редакції 20.04.2016 р.